

Vážení čitatelia,

Slovenské divadlo vstupuje do svojho 69. ročníka číslom, ktoré je venované dramaturgii tém a formulovaniu spoločenského postoja divadelného tvorcu. Autori jednotlivých príspevkov nahliadajú na túto problematiku z historicky aj ideovo rôznorodých uhlov pohľadu.

Úvodná štúdia Petra Himiča s názvom *Listy do Košíc* sprístupňuje časť doposiaľ neznámej, len nedávno katalogizovanej písomnej pozostalosti zakladateľskej osobnosti košického Štátneho divadla, dlhoročného dramaturga Jula Zborovjana (1921 – 1974). V bohatom fonde, ktorý obsahuje vyše 1500 písaných strán, sa autor zameril na Zborovjanovu korešpondenciu s prvou slovenskou režisérkou Magdou Husákovou-Lokvencovou a jednou zo zakladateľských osobností slovenského profesionálneho divadla, režisérom a pedagógom Jankom Borodáčom. Himičova štúdia sprostredkúva interpretačne nový pohľad na známe, ale aj menej známe fakty zo zákulisia košického divadla v päťdesiatych rokoch 20. storočia. Autor potvrdzuje tézu, že k témam, ktoré sú teatrologiou považované za dostatočne prebádané, je potrebné sa vracieť, so zámerom doplniť, objasniť či korigovať doterajší divadelno-historický výskum. Príspevok je dôkazom toho, že aj dejinami glorifikované osobnosti a dejinné súvislosti je s odstupom času možné vidieť v reálnejších súvislostiach.

Štúdia Dagmar Podmakovej posúva tému na časovej osi do šesťdesiatych rokov, aby ju sledovala až do prítomnosti, a to cez tvorbu jedného z najvýznamnejších slovenských divadelných režisérov druhej polovice 20. storočia, Vladimíra Strniska. Tento – autorkinými slovami „teoreticky vzdelaný, analyticky premýšľajúci dramaturg a inscenujúci intelektuál“ – vo svojich inscenáciách kreoval metaforické obrazy spoločnosti, zrkadliace jej aktuálnu mravnú situáciu. Veľká časť jeho réžií v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch sprostredkúvala pohľad na cynický, rozpadajúci sa svet. V divadelných obrazoch kritického myslenia o vývoji spoločnosti nepoľavil ani po Novembri 1989, aj keď v tomto období jeho inscenácie nie vždy nachádzali divácku odozvu.

Doktorandka Lenka Haluzová v literárnovedno-teatrologickej štúdiu analyzuje dramatickú tvorbu Milana Lasicu a Júliusa Satinského, so zvláštnym dôrazom na humorné, satirické, groteskné a absurdné prvky. Autorka konštatuje, že autori pracujú so širokou paletou výrazových prostriedkov, od irónie cez sarkazmus, hyperbolu, paródiu až po jazykovú komiku. Formálne však dominuje satirický akcent, zjednocujúci menované prostriedky do originálnej žánrovej podoby, ktorá je skôr humanistická než výsmešná či útočná – metaforicky povedané, je to „humor s ľudskou tvárou“. Štúdia dokumentuje aj vývinové metamorfózy humoristického štýlu autorov, od živosti a optimizmu až po útočnosť nasmerovanú proti totalitnej mašinérii a jej ideologickej propagande.

Prípadová štúdia Dagmar Inštitutorisovej skúma problematiku autobiografickosti výrazu ako estetickéj a umeleckej kategórie. V úvodnej časti autorka definuje základné znaky literárneho autobiografizmu a osvetľuje ich z hľadiska vzťahu textu a kontextu v štyroch základných komunikačných líniách (autorská genéza, genéza reflexie, genéza tradície a dobová genéza). Nadväzne aplikuje teoretické východiská na konkrétny materiál: inscenáciu *Divadelný román*, adaptujúcu rovnomenné literárne dielo Michaila Afanasieviča Bulgakova (SND, 2020). Autorka vo svojej analýze popri inom upozorňuje na to, že hoci sa dielo medzi odbornou verejnosťou doma i vo svete

považuje za typický autobiografický román, inscenáciu nemusí recipient jednoznačne chápať ako autobiografickú.

Interdisciplinárne koncipovaný príspevok Petra Mazalána sa venuje téme, ktorá je v súčasnom divadle i teatrologickom diskurze vysoko aktuálna: je ňou divadelné umenie v kontexte širšie chápanej problematiky zdravotného znevýhodnenia. Mazalánov výskum sa zameriava na osoby s poruchami autistického spektra – teda na subtému, ktorej sa u nás dosiaľ venovalo málo pozornosti. Autor skúma formy inklúzie v divadle alebo prostriedkami divadla, ktoré vytvárajú kultúrnu a spoločenskú diverzitu – jeden z pilierov budovania otvorenej a tolerantnej spoločnosti. Štúdia kladie dôraz na nahliadanie na zdravotné postihnutie, ktoré vďaka inklúzii do umeleckej sféry tvorí samostatnú estetickú a spoločenskú hodnotu. Prehľbuje tak povedomie, ktoré vedie k „bezbarierovej spoločnosti“, obohatenej nevyklúčenou skúsenosťou všetkých členov.

Číslo uzatvára rozhľadová štúdia muzikológa Branka Ladiča o poprednej osobnosti uhorského kultúrneho života poslednej tretiny 19. a začiatku 20. storočia, grófovi Gézovi Zichym (1849 – 1924) a jeho vzťahu k mestu Prešporok. Cez osobnostný profil tohto pozoruhodného interpreta (v dôsledku úrazu sa stal prvým profesionálnym ľavorukým klaviristom v dejinách), skladateľa komorných a operných diel, organizátora i mecéna umenia sa čitateľovi odкрýva bohatý spoločenský a umelecký život nášho regiónu v danom období.

Michaela Mojžišová